

Telesforo Monzon

URRUNDIK

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria:

<http://www.armiarma.com/monzon/poes01.htm>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/?i=306>

URRUNDIK

Bake-oroi

Lenengo idaztia

Estampas interpretadas en español

por Germán María de Iñurrategui

*Ludi-barrena, bertsoetan laguntzaille izan zaitan
Ganuzá Lardizabal'eneko Mari Joxepa nere emazteari
Egilleak*

Ongi-egiña zor diet Euzkadi'tik yaurti niñutenai.
Laga bear izan nionian baño, gaur ene aberria maitea-
goa det.

Orregatik diotzat idazti oni URRUNDIK... Erriz-erri,
ludi barrena ibilliaz, euskal-gogoá biziago agertu zai-
talako, ta bere bearra, berriz, sutu. Iparragirre'kin
batera diot nik ere: *Estranjeri aldian toki onak ba-dira,
bañan biotzak dio... zuaz Euskalerrí'ra...!*

Orain zortzi urte, gure aberria odoletan utzi bear
izan ondoren, Euzkadi'tik Euzkadi'ra muga igaro, ta
-ene Bidasoa maite!- Laburdi'ko Arbona erritxoan

Yainkoak aterpe eman zidala, antxen -biotzak negar!-
sortu zitzaizkidan, uste-ezian, lendabiziko bertsoak.

Paris'eko kale-barrena ametsetan zala; Flandes'e-
ko negu-lañupeetan urrengo; gero, berriz, Proben-
tza'n, Mistral'en aberri ori-urdiñean, Cassis Sur Mer
itxasertze-uri zoragarrienetako illuntzi gorrizka aietan
arrantzaleen txalupak, ixil-ixilik, kaian itxas-ikaraz
dantzan, alkarri nola mun egiten begira yarrita..., edo-
nun sortuak izan ditut urrengo bertsoak ere, berez,
artara yarri barik, aurretiko asmorik gabe, udaran
euri-zaparrada ondoren -oi odol zaparrada!- belarra
zelaietan sortzen dan antzera.

Probentza'n, Mireio egin nuan adiskide kutun, ta
berak lagundu gero, Senegal'eraño, itxasoz-itxaso
nora yo bear yakin ezik, gora ta bera, itxastar-ijitu
antzera, luzaroan erabilli giñuzuela. Amaika aldiz,
ontzi zar artan, gauaz, euskeldunak bildu ta, izarra
abestuaz, errimiña leguntzen alegindu bear.

Illuntzi batean, Marruekos'etik, Ameriketa'runtz
urten...!

Mexiko'n oñak ipiñi orduko, azkatasun besoetara
yo ote genduan iruditu, ta alaxe izan ere. Emen, eguz-
ki ta elurrez egindako lurralde eder ontan, amaitu al-
izan degu, nolabait, URRUNDIK...

«Bake-Oroi» ta «Guda Oroi», nere seme biok, naiz eta odolez euskotarrak izan, yaiotzez Ameriketa'ko semeak ditut. Mexikandarrak. Ez izutu, nereok! Ameriketan, euskotarrik ez arrotz...

Ene poza, itxasotik onuntza bizi zeraten euskal-anai, URRUNDIK... irakurrita, zuen gazteetako oroitzez yantzi ta, «Bake-Oroi» barrena, Euskalerra-maitasuna bizituko ba'zitzazueke! Gure mendien deia aitu, ibar aietako atsedenez bete, baserri-bakea arnastu, Bizkai-itxasotiko txipristiñez busti, euskotarran izare ta biziera barrena gogoia erabilliaz...

«Guda-Oroi» irakurrita berriz, sortu bedi zugan, euskotar, gudariaren anai izate arrotasuna.

Euskal-Gudaria... !

Ez da ludian bera baño irainduagorik izan.

Mendian, Euzkadi'ren alde ildako gudariak, luditar aingeru antzekoak zituzun. Berez bake-zale, beargin ta dantzari utsak izanik, mendira urten ta tontorretan il ziran kantari...! Zergatik eta zertarako? Zure erriak, zuk an utzi izandako sendiak, sortu ziñun baserriak, arrotasun ederrez daramakizun abizenak, euskalgogoaren amaiera ikusi ez zeraten.

Zuk orain, ez al diezu aiei abestuko? Ta lagundu ez, urrutitik ba'da ere, aien erriari, zure erriari! azkatasun eta zorion-bidean?

URRUNDIK. . . Amari, seme baten abesti apala.

Iñurrategi'tar Kermantxo'k erderatu dizkit euskal-olerkiok. Yatorki, nere ustez. Itzez-itzez baño, gogoari ardura artuaz, erderari al-danik euskalusai-indar geien emanaz. Tolosa'ko semea bai-da... Biotzeko adiskide ditut, bere ta nere irakasle izanak. Aiek izan nituan lagun, orain amalau urte, Tolosa'tik Urkizu'rako mendi-bidean. Antxen, aztu ezingo detan baserri artantxe, mamindu zitzaizkidan, batean sagasti azpi, bestean sutondo, txiki-txikitatik etxean arnastutako bai Euskalerrri-maitasun, bai euskera-zaletasuna.

Aranoa jaunaren eskutikoak dira, idatzi onek dakarzkizun edergarriak. Bere trebetasun ta euskalgogo ikara guztiz, egiñak ditu. Olerki batzu, batezere bigarren idaztiko gei-geienak, erriak abestutzekoak izanik, azken-orrietan arkituko dezu, irakurle, bertso-xorta bakoitzari dagokion doñu errikoia. Gazte-gazteetan entzun uste izan ditutan bezela, alaxe ipiñi eraziak ditut. Azkue, Aita Donosti, Guridi, Usandizaga'k... barkatuko al naute.

Mexiko'k, bere azkatasun-yaia ospatzen duan egun berean idatzia det itzaurre auxe. Mexikandar biotz oro sutu zitun, bai orixe, Hidalgo'k egindako oyuak!

Esan, Ameriketa'ko erri azkeok: Bolibar'en abendak, kataiez lotua bizi-izate merezi?

Zatozte, ba, ta entzun gure oyua ere, Sabin'en ezpañetatik igesia, mendiz-mendi, geroztik, eten gabe gurean dabillena: EUSKADI DA EUSKOTARREN ABERRIA...!

Tenancingo'n 1944'gn Iraillan

BAKARTASUN...!

BAKARTASUN...!

Bakartasun...! Aspaldi naukak ire miñez;
iskanbilla bizian, gogo lantzerik ez.
Ator. Guzian biok Ixiltasun'gana,
ba-diat ene baitan irurontzat lana.

Uxaitzak inguruko gezur, ixiltasun...!
Egia bear diat artu nere lagun.
Ator Egi, lepotik zintzilizka atxurra,
yorratzen asi adi nere barne-lurra.

Eraintzak ene baitan maitasun azia;
emaitzetan ederren, etsai-barkatzia.
Nere barne-baratzan, datorrela gora
bake-zugaitz azpian, alaitasun-lora.

Ta asi gaitetz abesten Euskalerria'ri,
gure gogo biurtuz bera bezin garbi.
Gorrotua ta illuna doiazela igesi...
Gure basoetan ez txori oiek abi.

Maitasun batek egin niñun bidezkar
ta maitasun orretzek biur bertsolari.
Euskalerra'ko oroitza neramala bizi,
oartu izan nintzan bein... negola kantari...!

ESKEINTZA

ARANTZAZU'KO AMARI

Euzkadi'ko mendietan,
artzaiekin naiz izketan...
Arantzazu'n Andra Mari,
artzaien artzai dirudi.
Netorra, gaztaroan,
Aloña-bera illuntzean,
Zure albo, Ama kutun,
egonak egiten nitun.

Udaran, Urbi-belardi
artalde biurtzen txuri.
Artzai zarraren eskengai,
goitik dakarzkite bi gaztai.
Zelaian etzanda, illargiz,
gaztaia nuen afariz.
Gaur, aren usai-otoitza
iruditzen zait otoitza.

Olerkari zoriontsu,
bakea bizi ba'dezu...!
Au, nere emaitza gaixoa,
da gudaldian yaioa...!
Zure seme da, Andra Mari,
anaia detan gudari!
Naiz odol-ibaian yaio,
ez du maitasuna baño...

Gudari orren egintza,
bertsolariak eskeintza.
Nun arki al, Andra Mari,
berau bezin lora garbi?
Eskeintzarekin otoi bat:
Batasun, euskeldunentzat...!
Nai orrek bertsoetan gaur,
oartu gabe yarri nau.

GURE ERRIA

BAKEAN

Nor al da zure bakearen iltzalle?...

Nori, ba, zuk egin al ziozun kalte,

nere Euskalerra maite...!

Auñã mendian,

sei aizpa bizi ziran,

Kantauri-itxasertzian.

Aien amari,

beargin ta dantzari,

zioten Euskalerra.

Bere sei alaba aien lagun,

Azkatasun,

berak azia zun.

Urtero bildu

sendietako buru

Zugaitzaren inguru;

ta legea,

gurenean, yabea.

Etzuan beste nagusirik

Euskalerra'k,

Yaungoikoa baizik.

Soroak erain,

itxasotatik arrain,
ardi aunitz mendi gain,
eta burni
sutegian biurri.
Ala izan
antziñan,
Euskalerrri...!

Erriak Mendian baserri txuri,
euskotarren odol-iturri...
Aien oroitzak, ludia barrena
ba-garamala kantari,
errekako ura tontorretik bera,
gure negarra dirudi!!

LUDI-BARRENA

Begira...! Mendi-bera dator mutilla,
makillan zintzilizka artuta lopilla.

Doia lur berri billa...

Zeinbat euskeldun,
itxasoaren lagun,
onek eraman urrun...

Ara Getari...!

Elkano'k ludiari
artu ziona neurri.

Nola iri, gaztelu Xabier,
ain seme eder

Indi'etan ager?

Etzan amets-gai
gurea, zapaltze nai
baña azke egitea bai.

Or Bolibar...!

odol ta asmoz euskotar.

Aita Gazteiz'ek ekar lege,
erri-arte

yabe zedin bake.

Eldu noranai,

euskotarrak artu nai
ango semeak, anai;
t'eren lurra,
landu ta azke egin gura.
Ala izan
ludian,
euskelduna...!

Erriak Ara nun geure itxaso!
Bizkai-itxas illun arroa...
Menditik yetxi ta bere barrena,
gaztetxo ori ba-dioa...
Nik itz eginda, yungo zitzaioke
urrutirako gogoa...

AZKATASUN NAIA

Ludian, izan ziran amaika andiki
menpean artu naian gure Euskalerrri,
bañan alperrik beti...!
Naiz bakekoa,
ez da euskal-gogoa
belauniko yaioa.
Naiz bakea nai,
arrotzen odolez, bai
gorritu izan gure ibai.
Zan gure erriaren oitura,
laga atxurra
bear ba'zan guda.
Gaur ere berdin
mendiratu gera arin
lengo zantzo berakin
Il naiago...!
arrotz-azpian baño...!
Bai etsai, ziur izan zaite:
ez da bake
gu azke izan arte.
Batzu lurpean,

ara aiek itzalean
gu urrutitik lanean...

Danen naia:

Gaurko lotsak, amaia!

Ba-dator,

ba-dator

Gure yaia!!!

Erriak Belardietan lorea...

lorerik ederren bakea.

Bañan Euzkadi'k izan bear ba'lu

beste errien bat yabea,

bakea baño maiteago degu

azkatasuna berea!!

ARTZAINZA

OSTOAK BIDEAN...

Udazken garaia...
Beroa'k amaia...
Xirimir-euri,
yaio-berri...
Lañuak anaia.

Datoz mendi-bera,
aterpe epelera,
artalde ta artzai;
bai-dute zai
negu-biziera.

Bidera yausiak osto ustel busti,
Ni
zuek ikutzeko, abarkaz yantzi...

Udako uso txuri abarketa arin,
min
nuke ba, zu zauritzen lokatzakin...

Ate yoka ari da, iltzalle Negu!
Su,
aitonaren zaindari, ernai degu...

ARTZAI GAZTEAREN ABESTIA

Artzai gaztea, artzai
ni, mendien anai...!!

Alboka artuta, goizero,
yaikitzeke dala Bero,
noia larrera ardiekin,
intzaren gain, alai, arin...
Zorroan arto ta gaztai,
belardia da nere mai,
ta iturrian edanaz ur,
enaiz moxkortzeko bildur...

Nere lau lagunen izen,
Udaberri, Udara, Negu, ta Udazken...

Udaberri-neskatilla,
nerekin atzo pinpilinpauxa billa,
gaur illa...!!

Basoan ara nun ager
Udara, Bero'aren andra-gazte eder...

Egoa!!
Gorritzen asi garoa,
ta laixter il bear udara gaixoa!!

Piztu Su!!
Kaskabarra ta aize t'euri ditugu...
Ba-dator elur gain, amona Negu...

Zatozte nere lau lagun,
artzaian zorientasun,
bata bestearen urren,
dakartzutela urte-laurden.
I, neskatilla Udaberri,
loraz ingura nazan ni...!
t'otoi dizut Andra Udara,
basoan ur eta itzala...!
Nere poza, dala udazken,
usoa ikusi igarotzen...
Ta neguan, elurretan,
oñak oztuz bideetan,
ardiekin natorrela,

gauaz, baserri aldera...
aiek aterpean utzi,
mantar bustiak erantzi
sutondoan; ta aitonari,
sorgiñen kontu-kontari
diarduala, ari aitu...
Ta artoa yan... ta lo artu.

Artzai gaztea, artzai
ni, mendien anai..!!

ZALDUN, PRAILE TA ARTZAIAREN IPUIA

Bein baten,
Arantzazu'ra
Markes bat zaldi gañen,
iritsi omen da;
ta, Andra Mari Ama
gurtu ondoren,
galdetu du: «Ostatua nun da»?

Belar-gain
pago-itzalpean,
zapi zuriz maia zai
baserri aurrean.
Ardo t'ogi maian,
ostera zer nai...?
Markesak zer obe bere etxean?

Noiz?

Eguna argitzen, goiz,
erreka-ur garbietan,
baserriko mutilla arrainketan...
Zaldunaren mai-gain,
or nun lau amorrai
agin zorrotz koxkaren zai.
Ta markesa kantari,
yan-edanda ugari;
gero bai arek, urruti,
arkaitz baten orde, iru ikusi...

-Lau
sagarrez bidali nau
gure etxekandreak, gaur
beorrentzat artuak, markes jaun.
-Nexka-gazte lerdan,
sagarrik ederren,
nun ikusia zaitut len...?
-Bizi nau mendi oitan
ner'ogei urteetan.
-Nola ala?; zure esku zuri,
markesaren alabana irudi...

-Beltz, eskuak ala izan ez,
ardi txuri artean
bai-dabiltz, esne-yetzi lanean.

-Nai diet mun egin.

-Urrutitik berdin...

T'erdi dantzan, auntza aiña arin,
arkaitzetara igesi,
gure Mariñaxi.

Markesak, ari yarra nai...
errekara yausi ta yarri blai!

Pralle bat dago otoitzean,
yun-etorriaz, arizti-pean,
ta, uretan otsa aditua,
zer ote! t'errekaruntz
mendi-bera ba-diua.

-Erru biz eroria naiz;
andikumea egin nai artzaiz,
ta, aren atzetik ibilliz,
ikusi, ardo-begiz,
baten ordeez iru arkaitz,-

Markesaren soñekoak,
sasi-arantz gain, eguzkiz legortzen;
ta artean, prallea, erantziz,
saiatu, bere yantziz,
anaia berotzen.

-Nor al naiz? -zaldunak oyu-
nere buru, ezin dizut antzeman...
Eriotz-ondoko soñekoz,
bizirik nola al zagoz,
mendizulo onetan...

*Illunabarra zan;
aize biguñez ostoak dantzan.
Beste dana geldi.
Kanpaiak otoitzera dei dagi...
Ba-datoz beralde
artzaien txistu ta arkumeen... meee...!!
Pralleak kantari,
ziotzan gure zaldun jaunari:*

-Oñati'ko zalduntxo gazte,
zerk ekarri zaitu gur'alde?
Nola leike, zure zentzua

artzai-eskuetan galdua...?

Gorri, odol-golpez,

eguzkia farrez,

zalduntxo,

ia itoa,

agurtu naiez;

t'errekatxo, artean,

aren sudur-aurrean

dator algarai eutsi eziñez...

-Zaldun gazte, etzaite zaputuz;

mendiko parra, yostari-uts.

Aurrak ere, mindu nai gabe,

ez al dakite egiten parre?

Pralle xartxo bat naiz,

biotz illuntzen gaitz,

aundimindun,

kopetillun,

neretzat etzaiz.

Soñeko orren barruan,

nere gogo zeruan,

basoan kantari naukazu maiz!

Larri zaitut neskatxa artzai bat
artuta andiki alabatzat.
Biok ez al zerate, urrian,
sortuak seaska batian?
Yainkoa'ren asmoz
egiñak bai-gatoz,
Goitar-neurriz,
yaio-iturriz,
gera ur batekoz;
t'emen Euskalerrria'n
odol-garbi errian,
zu ere baserritikan zatoz...

Gurdi-aurre, gazte eder lirain...
Makilla dakar lepoen gain...
Beso-luzatzean iriai,
nun ura bezin zaldun apain?
Elizkizun-aldiz,
soñeko beltz yantziz,
zeinbat duke!
esango nuke
aiek ikusiz...!!
Geratu naiz begira...

baserritarrak dira...
elur bezin alkandora txuriz.

Nere seme, kale-yakintsu,
mendiko berri ez dakizu.
Salamanka'n ba-zan txoria,
kabia ezautu gabia
Urrunenetikan
gure Lege naian;
gu ostera,
urrunera
ikasten yuan.
Erriak ez al dira,
leiotikan begira
neskatxen antzea galdu izan...?

-Biotz poza... Oroi lotsa!
Ikutu nauk nere mendiko otsa...
Asko yakin itxurakin,
nor nintzan ere, gaur arte ez nekin.
Izenez naiz Ganboa,
baserriko seme naiz!!
Laga ikututzen garoa,
nere asabak ebakia dutena maiz...!-

Gure Yesus, Yon'en eskuz,
Yordan-ibaian bataiatu izan.
Markes jaunari, ur preskuz,
artzaiak euskal-bataio eman...
Illargi -gauan lagun-
Oñati-bidera urten!
Zalduna agurtu dezagun...
Zaldiz, beruntz doia... ta aurrak ari kantatzen:

«Orain arro, gero bare,
errekan ur prexkua.
Urrezko pitxarrik gabe,
Aloña'n bataioa...
Bataiu osteko yaira,
izarrak omen ditu maikide...
Ollo bana eman d'ere,
etzaio urtengo merke».

Ta ara nun kito egiña,
Zaldun, Pralle ta Artzain ipuia...

KATALIN

Ala aiz i, Katalin,
artzain alaba:
Begi eder urdin...
gariaren berdin
illea ta azala.

Txabolaren aurre,
zaintzen ibiltzen aiz
bost anai ta artalde...
ta aiekin bera-alde
gero, negu garaiz.

Aitzgorri'tik bera,
Zegama-kaleetan
agertzen aizela,
ba-zekiñat azkar
elur datorrela...

Ta aizela igarotzen
Zegama'tik gora,
erriak igartzen,
belardien baten
urten dala lora...

Zegama'ko umien
irakasle gazte
-gaixo, argal, erren,
apal... bertsozale-
Katalin du maite.

Ta umiei, galdetzen:
«Noiz dezute udazken?»
eta ari iruditzen,
bere maite ikusten
menditatik yexten...

«Noiz al da udaberri?»
-galdetzen aurreri-
ta, irudiz, ageri
bere maite garbi
doiala goraldi...

Erria ixillik da...
batorkio illuntzi...
ta, illargiz betea,
gero ager ortzi
urrezko izar-ontzi...

Leioa zabalik
-gau epel, udara-
t'eleiz-kanpaiekin
otoi datorrela,
gure irakaslea

bertsoetan zebil...
ta, idatzi ta urratu,
ezin zitun egin...
Nai t'ezin azaldu
bere maitasun-min!

Igande goiz baten
-laguntzat makilla,
gaixo!, bai-zan erren-
irakaslea urten
maitearen billa.

Anka-gerri-oker
ba-doiala gora,
nekez eginda ler,
belardian ager
maitean txabola...

Igande-goiz alai...
artzai-auzoan, yai...
Albokalariari
gazte-taldea zai.
Dantzan astea nai...

Mutil bi oietan,
sasoidunena nor?
Ara, izardietan,
sua begietan,
nola dagozen or!

Gazteena, aizkolari-
saioan, txapeldun...!
oyu, txalo, irrintzi
ta neskatxen begi,
bere alde zitun!

Mendi-mutil eder
albokalaria,
doñu yotzen ager...
Arek erainda, asten
dantzan gaztedia...

Dantzan aizean gain
dabiltzala irudi...
dantzan aizean gain,
aien soña lirain
ta abarketa txuri...!

Katalin dantzari
mendi-lora garbi...
kopetan izerdi,
aoan marrubi,
illietan gari...

Ara nun dabillen
aizkolariakin...
mutil zalu larden,
nexka polit arin!
Irakaslean min...!!

Arratsalde artan
-itun bere gogo-
Zegama-kaleetan
ixillik sartu zan
irakasle gaixo.

Ta gaua bertsotan
igaro-ta gero,
goizaldi, leioan,
bere gaueko-lan,
irakurtzen dago:

«Ator Oñaz arin,
ator enegana!!
Biotzeko Samin,
enauk egiten min
enekin aizela!

Yauna! Zurea naiz
egiña nauzun lez:
parre eraiteko naiz,
agure, ume-garaiz,
maitatzallerik ez...

Ator Apaltasun
eta yantzi nazak!
Ator Alaitasun,
apalaren lagun.
Ire naiz... Arnazak...!

Bear ba'naiz egon
zer dan yakin gabe
gaztien garai-on...
artuko det nere,
bestien zorion...!»

EUSKAL-GOGOIA

ERREKA ALBOKO ZURGIÑOLA

Eskoriatza'ko zurgina,
zarra bezin beargina...
Errira sartzean, ara
bere zurginola zarra,
bideko zubi alboan...
Gauaz an lo t'egunez lan,
aterpe artan yaioa,
bertan iltzeko asmoa...

Ta artean... errekako ura
ba-dator ta ba-diua...

Goizetik, zarra-karraxi,
errekako-otsakin nasi...
Gauaz, erreka kantari
yarrai arotzan loari...
Goiz-goizetik, zurginolan
ba-dute norbait atean,
baserritik datozela
esnezaleak kalera...

-Yainkoa zuekin bedi.
-Egunon, Joxepa-Iñaxi,
poz-arpegia dakartzu.
-Bai; zorionez gaituzu:
alaba det emaztegai,
ta arentzat, oe eder bat nai!
Baserri ta amar beiduna,
gurea andratzat nai duna...!

Ta artean... errekako ura
ba-dator ta ba-diua...

-Eberdion, andra-gazte.
Bero zera. Yarri zaite...
-Eskerrikasko... ara ba...
-Zuk esan gabe nik asma.
Ta noizko? -Garrillan edo...
-Azkar zabilzate gero;
oraindik atzo andragai...
-Ta gaur ara... seaska nai.

Ta artean... errekako ura
ba-dator ta ba-diua...

-Sartu zaite. Gabon...! Gabon...!

Zerk ote dakartzu, gizon,

garai onetan gurera?

Gaua bezin illun zera.

-Illuntzi aldeko il-kanpai,

aita gendunaren amai...!!

Arentzat kutxa-eskian

nator, zurgin, gauerdian.

Ta artean... errekako ura

ba-dator ta ba-diua...

ITXASTAR UME BI

Yai arratsaldean,
itxastar ume bi,
sagasti-azpian
belardi-gañean,
ara nun exeri...

Aurrean dituzte
itxaso ta kaia;
ta, sagasti-atze,
pagoak itzalpe
dauka baserria.

Mutillak urteetan
zenbat... amazazpi?
mutil ixil, argi;
bere begietan
itxasoa ageri.

Neskatxaren begi
ematen gauerdi...
ezpain keiza-gorri,
soñez arin, orti...
ume zoragarri...!

Erritik urtenda,
mendira igo ziran
eskutik elduta...
lore bana artuta...
biak ixillian...

Biak zekarkiten
itxasoko gatzia;
mendian ematen,
itxastar umien
atzerritar antza.

Biak alkar maite
loreak bezela:
itzik esan gabe...
Txorien antzera...
euskaldunen era...

Belar bana aoan,
alkarri begira
zirala..., itxasoan
ekaitza ageri da;
ta ikaratu dira.

Mendi-bera doiaz
erbi bezin arin,
errian sartuaz
illuntzearekin,
biotzetan samin...

Errian iñor ez...
Kaiara yun dira
ta, an, andrak negarrez...
Drumoi ta tximista
ta aize deadarrez!!

Uiñak zetozen
mendien antzeko...
Ontzia an zebillen,
ortziraño igotzen...
gero ixkutatzeko...

Guria...! Guria...!
-mutillak karraxi-.
Aitaren ontzia...!!
Nik det ikusia...!!
Kito... ez da ageri...

Aitaren utsune,
alde gutxi barru
semeak du bete.
Gauerdiz esnatu
ta doia itxas-alde...

Bere neska lirain,
kaian izaten du,
datorrenean, zai.
Saski'n arraña artu,
ta darama salgai...!!

BASERRIKO APAIZA

Mendi-mendian, auzoa...

Zazpi basetxe t'eliza.

Gurdiz zekarten garoa...

Eleiz-atean apaiza.

Udazken... Illuntzi... Bare...

Mendiak, urbil aña argi.

Giro, epel, ego-aize...

Zugaitzetan, osto gorri.

Zazpi gurdi, mendi-bera,

datoz auzora kantari...

Eleiz-aurre, gurdi gera;

mintza apaiza ta itulari.

Giro epel, ego-aize...

Aidean dabil orbela...

Udazken... Illuntzi... Bare...

Argia zioan bera...

Beiekin edan-askara,
kantari, mutil polita...
ta apaizan aurre igaro da,
bere txapel erantzita.

Orbela, txori-talde lez,
izutu dutela irudi;
aize epelaren indarrez,
aren gora-bera urduri...!!

Belar ebakita, sega
lepotikan dakarrela,
larretik dator etxera,
pipa-aotan, agurea.

Ta apaizakin, ba-diardu
euri datorren ala ez;
beia ume egin-berri bai-du,
zenbat emango dun esnez...

Iturria, ara nun doian
Zelaeta'ko Maialen;
apaiza mutil gazte izan
ta ura neskatxik ederren.

Eta izketan genitula,
ba-zioan egun-argi...
Garbi ba'da iturriko ura,
baita gazte aien begi!

Eleiz-aurre, baserrian,
amona xarra aulkitxoan,
epela artzen, atarian,
gau-kanpaia asi danian...

Eleizan, argi bakarra
kandelaren argi-ikara...
Ta nago bakartasunean,
apaiza dago otoitzean:

«Yauna, zoriontsu nazu,
bakean bai-det auzoa;
eman nai izan zaiguzu,
zorion au, betirakoa...!!

Baña, iñoiz, ene erri maite
zorigaitzpean ba'nuke,
ardieri da nere nai,
oñaze barrena, yarra!»

Aurra amaren besoetan
baña ixil eta pozago,
Illuna'ren magalean,
euskal-auzoa lo dago...

BERTSOLARIAK

Soroan ikusten,
illuntzi-aldian,
goldeaz lur-lantzen,
irien aurrian,
mutil gaztia?
Bera da auzoko bertsolaria.

Ekaitz. Ezin urten...
Itxas arroari
begira dagoen
arrantzaletxo ori,
-gazte egokia-
bera da beste bertsolaria.

Ura legorreko
ta au, berriz, itxastar...
abenda bateko
seme eder euskotar
bertsolari bi...
Lanian yardun, kantuan ari!!

Batek maite Lurra,
besteak Itxaso.
Arek erein gura,
onek arrain yaso.
Biak bai berdin
dantza maite izan neska gazteekin...

Aurrez-aurre yarri
t'ostatuan dira.
Lagunak ugari
ditue begira.
Lurra ta Itxaso...
bakoitzak naian beria yaso.

Nekazariak -Lurra da nere lagun onena,
zurea berriz Itxaso,
beñere etzait asarre nerea,
baña zurea bai arro!
Lurrari goldeaz zauri egin,
zauri sakonean erein,
aztu goldeaz artu duan min
t'emaitza azaldu zauri-gain!
Itxaso, berriz, gosiak dala,
arrantzaleak irauntzi!

Aurten, ur-mendoibat izana da,
aldu dituna bi ontzi!!

Arrantzaleak -Maitatzalleak, ez du maitea,
ona duelako maite;
neska arroxka bat dezu nerea
ta maiteko det il arte.
Ludian diran edergaietan,
begien aurre nun ager,
goizean goiazela arraunketan.
Ixasoa bezin eder?
Arraiñak, aren sabeleko ume,
guk, arrantzaleak, ostu...
Ez da arritzekoa, amak, asarre,
noizbaiten iltzen ba'gaitu!

Nekazariak -Baserria da, soro ta basoz,
euskal-abendaren kabi;
beste ainbeste, al diogu iñoiz
zor izan itxasoari?
Euskotar odolgorri-iturria,
mendietako baserri...!!
Bizi izanak dira alkar yosita,
Euzkadi'n, lurra ta sendi.

Ari dirala aize, t'euri, t'elur,
gure eskaratzen sua...
Ontzia, artean, galtzeko bildur,
ekaitz erditik diua...!

Arrantzaleak -Suaren goxotasuna izan bedi
aitona-amona xarrentzat...
Noiztik al zaie egoki gaztiei,
epela zorionatzat?
Baserria, bai, abenda-kabi,
baña kabiko txoria,
lur-berri billa izan dezu beti,
itxasoaz ibillia.
Euskotar ospetsuak ditugu
ludi-laterri danetan;
ez, erein ondoren, su inguru
danak exeri ba'ziran...!!

Gure bertsolari,
sagardotegian,
gauaz, zirika ari,
T'eguna argitzean...
ontzi ta golde,
artua zuten bakoitzak bere...

ESKUZKO PELOTALDIA

Ara gure pelotari...
gazte lirain, gorputz eder,
txapel beltza, praka txuri,
gerri-urdin, gerri-gorri...
Biak dira batera ager.

Udara-igande eguzkitsu.
Pelota-tokian itzal.
Noiz asiko, zai ditugu
-bazkal ostean berritsu-
kaleko ta baserritar.

Ogerleko egalari...!
Sakia gorriarentzat,
Urdiña, atzean, ernai...
Gorriak tximista yaurti,
besteak nekez eraman.

Beso-zabal, pelota-zai,
Gorriaren zoriona...!!
Urdiñak asma luke nai,
aren urréngo yoko-gai,
atzekalde edo txokora...

Yo ta ara... pareta-bia...
bestea nekez eldu zan;
orain bera nagusia...!
ta, atzean dala gorria,
pelota yo... ta utzi bertan.

Ori!! Ori!! Tanto!!! Tanto!!!
Gorria antxe, geldi-geldi,
asarre baña asarrego;
ukabilla biak itxi
ta... gora-begira dago!

Sakia da Urdiñarena...
Burni gañean orma yo,
ta dator, pillota atzera,
be-betik, txokoa artzera.
Gorriak indarrez yaso.

Yokua dabil atzean;
txandaka txandaka, lasai,
alkarri neka naian;
biak dagoz izardian;
biak larri, alkarren zai.

Pillota gaixoa dabil
iñun geraturik ezin.
Mutillak yo ta alde eragin,
orma ikutu ta iges arin...
Ba-dakigu, bai, orren min...

Gu ere, pillota-antzera,
urteetan ibilli gera,
batek bota bastarrera...
besteak yaso ta aurrera...
erri batetik bestera!

Ara...! Urdiñak, atzetik
pillota yaurti txokora,
baña gorriak igarri,
baita arin aurrera iritxi,
ta pillota yaso gora...!

Besteak aidean artu,
t'orma biz, eskubiratu.
Gorria ba-doia zalu
aren atzetik, eta artu...
yo ta atzekalde bialdu...

Berriz, besagain erantzun
Urdiñak, ezker aldera.
Pillotak ertzea yo zun!!,
baña... gorriak yaso zun,
gerri makurtu zuela...

Ara berriz pareta bi...
Yo ta atzekaldera yaurti...
Ikutu ta aurrean utzi...
Orain gorriak orma bi...
Yo besteak eta... Ai!!!... Burni!!

Oyu, irrintzi ta txalogaz,
doiazte txapelak egaz!!
Orman bizkarrak yarriaz
mutillak, blai izardiaz,
bitsa aoan, artzen arnas...

PERRATZALLEAREN UMEA

Ez nai gaztedi ustelik,
elur zuri maite ez dunik...

Gaztetasunaren eder,
biotz-loiak ezin ager.
Gaztedi-ustel-erria,
lokatzazko belardia...

Nere erriko gaztedi-ibai,
izarren dizdiratzat nai.

Zatoz erreka-gaztedi,
menditik bera, kantari.
Erreka garbi, beargin,
errota-arriari eragin...

Errekaren antzeko, nai
gaztedi langille ta alai...

Perratzallearen ume
-artean lore ler-gabe,
begi beltzak, illea urre-,
ardandegira neskame...

Lañua dabillenan,
izarra ixkuta-agerian...
Ardandegian, ume eder,
pipa-kei-artean ager...

Ardo edan eta yardun...
Etxera, gauaz, ez nai yun...
Ume gaixo loguredun,
gizon arte... bakar gendun!

Goiz baten, gurdia laga
bidean, ta «Ardoa atara»
ziola, sartu zan mutil
begi-bixkor... itxura ixil.

Bere txapelari jira,
ume ederrari begira...
Lotsa-gorri, neskatilla...!
Iriak, zai, asper dira.

Urrengo igande, mutilla
eldu neskatxaren billa,
ta, besperak amai urren,
yai soñekoz, mendira urten...

Mintza zion -igo garaiz-
mutilla neskatillari:
«Argiñaren semea naiz;
gurdiz dakarkiot arri».

Arrobian lan egiten,
eguzki danetik urten...
Eguerdi yo ezkerro,
amak ekar yaki bero.

Zartxo xamar bai-det ama,
bide luzea du lana.
Zu ba'ziñuke yanakin...
ez luke arek ibil-min...!

Ba-degu arrobi-albo,
belardi bat eta pago.
Zurekin an baba-yate,
galde naiz Zeru ez ote...!

Gau artan, ardandegia,
kei eta abestiz betia...
Ume-izarrak zuala ager,
iñoz bezin argi eder...

TROPIKO'TIK

Neri zer ajola,
neguan eguzki ta bero ta lora?
Nere mendi busti
lañuaz yantzita, nai nituzke ikusi!
Nik ez artzen poza
neguan, ez ba'det euri ta aize t'otza...
mendietan elur,
auzoraño otsoa yetxiko dan bildur,
ta bideetan loia,
baserritik kalera neguan ba'noia...
Zugaitzak, osto-utsik,
ez al du, bidean, aitonaren antzik?
Ene Negu maite...!!,
zure magalera nik igesi arte,
eguzki onen min
osatu zaidazu Lañu-oroitzakin...

LURRARI

Maitetasunik aundien,
euskotar yaioarentzat:
Lur, Etxe, Sendi ta Abizen...
lau adarrezko zugaitz bat.

Lurrak opa dio yana
lurrak eutsi sendi t'etxe;
damakian abizena
lurrak eman zion ere.

Basetxetikan goralde,
baldin ba'dute iturria,
abizenez dezu Iturbe
an sortua dan sendia.

Noiz eskeñi zion lurrak
euskotarrari abizen?
Ezin iturritako urak
esan, noiztikan datozen...

Ba'dira lurraren ume
belar, aritz, garo, lore,
euskal-abizenak ere
ditugu lurraren seme.

Euskera bitartez zaitu
lurrak abizendun egin;
euskeraz ez ba'dakizu,
nungoa zeran ez yakin.

Euskeldun abizen-kabi
degun ludiko lur zati,
ez da izan kendua iñori
Yaingoa'k emana guri.

Basoko itzal, errekatxo,
mendi, bide, larre, soro,
aritz, arto, sagar, garo...
anaitzat zaituet oro!!

Ara nundik euskeldunak
ditu bere sendikotzat,
basetxe inguruko lurrak...
Aragizko izan beretzat!

Baña Lur, enaiz zurea
naiz eta amatzat artu izan...
Aitak egin nau Berea,
nere elburu det Beregan...

Illuntziko kanpaia aitu,
nabillela, iriz, lur-lantzen...
Eskuetan txapela artu
t'otoitzean naiz geratzen.

Illuna'ren besoetan
Lurra dioakit iges...
Ortzi eder izarretan,
ageri zait iriparrez...

BERGARA'TZAZ

BERGARA

Bergara'n yaioa naiz; antxe nai il,
zar egin arte bertan bizi izan-da gero,
Bergara'tik urtenda pozik gabe nabil,
iñun ene biotzak artu ezik bero.

Nere erri ez da polit, eguzkitsu ta alai...
mendiz inguratua, sakonean dago,
t'odei astun illunak dituela zapai,
udaran baño neguz, Bergara naiago.

Neguz...! Neguz...! Erria yartzen zaigula urdin;
euriz, zeru ta lurrak artzen margo berdin.
Lañua urruti dala, nik ez det atsegin.
Euri ta lañu barik ezin amets egin...

Bergara'ko kaleak, illun, estu luze...
Zubi zarrak errekan untza darakuste...
Gauaz, eleiz-gain, ontzak arnas artzen dute,
erria ixiltasunez dagonean bete.

Gauaren besoetan erria lo dago...

Leiora urtenda, ixillik, egonean nago.

Bergara'ren edesti ta izate ta gogo,
gauaz obe dakuzkit egunean baño.

Maite degun andrea, lotan ba'da eder,
ta semea pozkarri, seaskan dala ager,
antzeko zoriona dakar biotzera,
sorterria, baketsu, lotan ikustea!

Bai! Karlatar izendun gudaldi ondoren,
etsai erbestekoak iraindu giñuzen,
Bergara aukeratuaz, antxen il zitezen
gure Euskal-Lege-zarrak, egun illun baten...!

Ozaeta'ren albo, belardi batean,
Espartero'k Maroto besarkatu izan zun.
Salduak izan dira besarkada artzean,
Yainkoaren Semea, t'Euskal-Azkatasun...!

Bergara inguruetan eta bere-barru,
etxe zar aunitz... euskal-kondairaren kabi;
Bergara'n bizi izanak batera ditugu
Munibe ta Moiu, Olaso ta Lili...

Ai! bai garai argia zaldun aien garai!
Yakintzaz Euskalerra yantzi zutela nai,
Europa-ikastoletan ziranak ikasgai
eskeñi zizkieten eren erkideai...

Peñaflorida izana, Munibe'ko yauna,
gureratu zitzaigun Azkoiti lagata;
Bergara'ko ikastola-nagusi genduna,
yaun euskaltzale aren eskutikoa da.

Geroztik, Euskalerra ta nunaitik ere,
sendi gorenetakoz mutil azkarrenak
etorri izanak dira Bergara'ra ikasle,
ospetsuak izanik ango irakasleak.

Bergara'n ikasten zan, edonun antzera,
ikasgairik goreen, izkuntzaz batera.
Zaldun aiek bai-zuten euskera maiteena,
gure izkuntza irakasten, Bergara'n aurrena.

Gaur... euskera, izututa, mendietan dago;
baserrietan bizi bai-da lasaiago,
beian, andikiekin, urietan baño...
Il bearrean degu gure euskera gaixo...

Bai! Bai! Il bearrean!! Izan gaituz ziuur,
naiz kekkak uxatzeko guk asmatu gezur.
Euskera degu, urtutzen ari zaigun elur,
goitik-bera datorren erreka baten ur...

Au ez da gaurko gaitza, noiznaikoa baizik;
ospetsuak etzuten bear euskararik;
erdera artua zuten, euskeldun izanik,
euskeraren ederkun ikusi nai barik

Erderaz mintza ziran Mendotza, Bertzeo,
Aiala, aren osaba, ta Samaniego...
gure egunetan, berriz, Baroxa, Unamuno...
Banaka-batzu ezik, idazlari oro...

Ezkerrak oraingoan degula Lizardi,
Enbeita, Lauaxeta, Orixe, Yauregi...
Nere itxaropen au dek: Euskeldun gaztedi,
yarrantuko al diok oien bideari...?

Bestela alperrik degu deadar, irrintzi
ta abertzaletsunez gezurretan yantzi.
Euskera aupatutzeko ez ba'gera gauza,
gure euskotasun guzti.. degu gezur utsa...!

Zertarako nai degu kaiola urrezkoa,
gure txoria igesi baldin ba-dioa...?
Zergatik nai aberri katai gabekoa,
kataiaz lotutzeko, guk!, euskal-gogoia...?

Ba-dakit erdeldunak errudun dirala,
ta gure euskera il naian beti dabiltzala.
Arritzen al zerate ori ala dala?
Ni gure nagikeriz arritzen naiz bada...!!

Ikastoletan bear euskera nagusi...!!
gai guztiak euskeraz erakus ta ikasi...!!
goitar idazlariak euskeraz idatzi!!
ta... gurasoak, eren seme... euskeldun azi...!!

Gure gaztediari dagoit oiua:
Abertzaletasuna gaur gora diua,
bañan utzitzekotan euskera galdua,
bakoitzak usma beza norberan errua...!!

Zergatik, Bergara'tzaz izketan giñala,
oartzeko iges egin euskerarengana...?
Amets auxe izana det: Bergara... izan adi
euskalusai-yakintza berri baten kabi...!!

ASTOAK BERRIKETAN

Ez da gaizkitxo bizi gurean astoa...
Neguan epela du basetxe-ikullua,
ta ara udaran ez sartzen eguzki beroa.
Gau t'egun, urte guzti, berdiña giroa.

Goiz-goizean kalera neska gazteakin,
apalduta burua ta ankatxoak arin...
Argiaren antzeko neskatxa alai, lirain,
ura nork ez ote nai eraman bere gain...!

Ikusia nauzute Bergara'ko plazan,
urten txistulariak igande-goizetan,
eta andrak, olloekin, dirala mezetan,
artean aien asto, txur-txur-txur, izketan...

Ene poz aundiena zan, aien artera
yun, eren berriketa zorrotzak aitzera;
eskuz au gozaratu... euliak ari ken...
adiskidetzat arin artua niñuten.

Orduan bai izaten enetzat yolasa!
dana yakiten nuan: Atzo zenbat aza,
kipula, arrautz, esne tolo saldu zitun
etxekandre bakoitzak, zenbatean ta nun.

-«Urtzelai»ko nausiak, iri ditu salgai...
-«Arostegi»nekoak, aiek erosi nai...
-«Intxaurpe»neko nexka yarraitzen ezkongai...
-Jajai! Kuba'ko osaba dirudunaren zai...!

Ba-zan asto beltz eder, odoltsu, bizkorra,
asta-emea ikusiz, yarri zana artoa.
Buruia altxata, irrintziz, ia-ia ito arte,
zion, belarri zabal: «Atoz ene maite...!»

Ba-zan beste txikitxo, begi gozokoa,
ta zebillen izketan goratuz astoa.
«Seaskan zegoela -zion- Yaungoikoa,
nork eman zion Ari, arnasaz beroa?»

Zarra bai beste uraxe...! Begira aren agin...
azkar igartzen zaio dagola mutxurdin;
ezkontzeke, gaixoa, ditun urtiekin!
Izketan ezagun du biotzeko samin...

-Nik -zion- ezingo det etsi baserrrian;
ume zikiñen mende naukate lanian.
Donostia'n azia naizen andereño,
txerri aldamenean egin bearra lo...?

Ikulluan ez bai-det lagun egokirik,
izketan baño obe naiz, aiekin ixillik.
Orretan aspalditik yakiñean nago:
Iri ta bei artean... kultura'ik ez dago.

Ta ala... menditik yetxi ta, igande goizetan,
andra baserritarrak zirala mezetan,
ene yaioterriko plaza ta kaleetan,
astoak alkartuta zebiltzan izketan...

Oi, ene bergaratar igande-goiz alai...!
danboliñaren doñu... eleizako kanpai...!
Eleizpean gizonak, berriketan alai,
amarrak ia noiz yo... Mezanagusi-zai.

Ume ta gaztaroko gomuta argi, legun!,
oroitz...! oroitz...! atozte nigana gau t'egun;
zuek zaituet emen, atzerrian, lagun.
Exeri gaitetz eta... Bergara'tzaz yardun...

EGIZKO GERTAERA BAT

Gaztetatik naiz lañu t'eurietan busti.
Untzadun orma zar beltz artean yaioa,
gurenean Illuna ta Itzal tiran bizi;
eren besoetako da nere gogo.

Leiotik beso luza... t'eleiz-orma ikutu!
burnizko kanpai astun azpian yaio naiz.
Gurean -alperrik zan deadar ta oyu-
ezin alkarri entzun, eleiz-kanpai-garaiz.

Etxetik aurrez-aurre gendun espetxea...
Ume nintzala, norbait ara ikusi sartzen
ta, goibeltasun beltzez biotza betea,
goizalderarte, ez niñun, iñoiz, loak artzen.

Urten leiora, gauaz, euria ari dala,
t'egon kanpantorreko ontzaren txistua artzen...
illunezko izarretan, ametsetan zala,
ba-zirudin erria zegola arnas artzen...

Urtean bein izaten, enparantzan, dantza.
Biltzen tan inguruko neskatxa ta mutil.
Abarketa txuriak uso-talde antza...
mutillak neskatxa artu ta aidean erabil...

Aufa! ta yarra dantza. Au dek au sasoia!
Zenbat erregek aien alaitasuna nai...!
Zarra dek eguzkia ta lotara doia.
Illargipean obe; yarra dantzan, yarra...!

Ate ta leio itxirik, atso zarrak: Oben!
au nabarmenkeria! bai iguin! au lotsa!
-zirrikoien batetik begira zioten-
ara nola dabillen gaurko neska-motza!

Gauerdi, Gaztedia sakabanatu da...
Mendi ta bideetatik irrintzia dator...
Ara! Leioan nago, zarata amaituta,
besoak arrien gain, ixillik, amezkor...

Ba-zan Euskalerrian mixiolari bat,
eleizak bete egiten zekian izlari.
Danak uraxe zuten Yaungoikozkoatzat;
Goitar-itza zabaltzen zebil erriz-erri.

Bergara'n yaia zala ta atsaldean dantza,
gure Mixiolari bertara gertatu,
t'eleizatik egin zun itzaldi garratza:
«Dantza -ziola sutan- dantza da pekatu...!!»

Goibeldu zan erria. Neska-zarrak poztu.
Gizonak etxera yun ta... andreanak aitu.
Gaztediak, itz aiek irañatzat artu.
Gurenean... ara zer, yai artan gertatu:

Bildu dira, aretoan, amaika andra urduri;
beren arte, ta izketan, da gur'amandrea:
«Gaurko itzaldia aiturik, ezin dantzan utzi.
Datorrela -agindu du- gugana alkatea».

Andikienetako zaldun bat alkate;
gizon zintzo, zuzena, ta atsegin eta apain.
-Ara andreak, emen naiz; zer nai didazute?,
dio, txistera utzita kutxa zar baten gain.

-Ara zer nai dizugun: Eragotzi dantza,
t'ez bei izan, Alkate, gure erri, galdua.
-Orrek ekar dezaken ondorengo txarra?
-Txarrago da, il ondoren, betirako sua.

Zabaldu zan errian etxeko izketa auxe
ta dator, arrotuta, gaztedia goruntz,
algaraka diola: Dantza asi belaxe...!
begietan su-gorri, barruko gorrotuz.

-Asi , soñu-yotzalle! Neskak igesian?

Artu besotik aiek! Ekarri gugana.

-Tira; asi ba, asi yotzen... I bestela aidian...

-Ixo danak... Ixo ba... t'entzun... Pregoia da:

«Zuen agindu-bidez naizen Alkatea...

Naiz askotan izan ez errex agintzea,

bete bear degula Yaungoiko-Legea,

debekatuta dago dantzan egitea».

«Mutillak! Odolik ez? Au ere entzun bear?

-ari dira gazteak izketan alkarri-

parre egin nai digunak, egin beza negar!

Ara, lurrian emen, arriak ugari!»

Gure etxeko leioak, urratu ta ausi bai...

Andrak, otoika igesi, nunbait ixkuta nai...

Alkateak artean: -Andrak egon lasai,

iges egin diogu-ta inpernuko suai...

Agure makaltxo bat, enparantz aldera
dator, bularra billoiz, Mizpildi'tik bera,
korapildun soka bat eskuan duela...
«Mixiolaria dek...!!» entzun da bela.

Buru ta begi-makur, gaztedi erditik
igarotzean, danak utzi ditu ixilik...
eta belaunikatuz, zigorra astindurik,
atera zun odola bere bizkarretik...!!

Ango neskatxa guzti belauniko dago...
Mutillak, buru-makur, eskuan txapela...
ta Irakaslea baño zauriz beteago,
gure Mixiolari, yausi zan lurrera...!

Gogo illunik izaten ere erriak ez nai...
Gazte! Nik nai aut eder, sendo, garbi, alai...
Egin zak, nai izatez aberrian aintza,
Yaungoiko-begipean, lan ta gero, dantza...!

ZAHARRA BERRI...

ABIZENA

Euskalerria'n, soñeko txuriz
mendian etzanda baserriak.
Soro ta basoz inguraturik,
euskal-abendaren iturriak...

Baserrietan errege bana...
millaka urtietan bezela, gaur.
Errege orren seme zarrena
da, aitaren ondoren, Etxeko-Yaun...

Euskalerrri'ko baserrietan,
aberastasun aundiena,
semerik-seme dator zañetan,
odolakin batuz: abizena!

Aitona zarrak, kimu berria
dantza ta dantza, belaunan du;
izen bateko biak bai-dira...
aitonak iltzeko bildur eztu!

KONDIA TA BARATZAIA

Konde zar batek ba-omen zuan,
etxean yaioa, baratzaia;
ta, naiz aziak izan alboan,
auxe morroi..., ura nagusia...

Kalean aña, baserrietan
baratzaia zuten oso maite;
ta, naiz eskola gutxi gaztetan,
erriak egin zuan alkate.

Baratzan zala, kondia agiriz,
nagusiari: «Agur yauna...»
baña kalean, txapel erantziz,
kondiak: «Agur, Alkate yauna...!»

Euskalerrria'n odola garbi,
nekazaria kondia aña.
Beraka bultza zuek ibilli...
Goian alkartzea, gure naia!

TXORIA TA BELATZA

Nornairi diru pixka bat kentze,
ludian lapurketa izena du.
Erriai azkatasun ostutze,
izen gogorragoa bear lu...!

Zugaitzetatik zugaitzetara,
basoan azke zebil txoria.
Belatzak eldu, egak atera
ta utzi zun, ager odol gorria.

«Biotza -zion- nai dizut ausi.
Debeka dizut abestea!
Nai ba'dezu nik abesten utzi,
zuk artu bear abots nerea!

Ta nere izkuntzaz oyu egizu:
Gora belatza nere ama...!»
Antziñatik ala dabilkigu
gure Euskalerra'kin, España...

BATASUNA

Orain bildurik, gero banatu
kondaira barrena ibilli gera.
Naparra'gandik giñala azkatu,
amildu giñan danak batera.

Ume batekin, andra bi ziran
epailariaren aurre etorri.
Bakoitzak zion bere seme izan,
ta arek egia bear igarri.

«Erdibiturik artu zazute
bakoitzak umearen zati...»
Gauza bera andra bik entzun zuten,
t'egizko amak, egin karraxi...!

Ortan igarri bear diogu,
euskotar seme leialari:
azkar egingo du arek oyu,
zatitu nai ba'diote Euzkadi...!

PIZKUNDE

Euskalerrri'tik Euskalerrri'ra,
gauaz daramazkite ezur batzu...
Arrotzak sartu, yun aien billa...
ta illobia zuten uts billatu.

Udaberrian, zerutar euri
yetxi ta zugaitzak ostoz bete,
belarra piztu, soroak yantzi,
azia zildu ta sortu lore.

Euskalerrria'n negua zala
-biotzak ere tiran elur-
Euzkadi gure aberri dala,
Sabin'ek irrintzi egin zigun!

Udaberria berak piztu du...!
Biotzak elur urtu dute...
Urrengo udarak azalduko du,
gure eusko-lur-gain, emaitza bete...!!

BAKE GUDA-ARTEAN

ADISKIDE BI

Gorbea inguruetan, ba-ziran lagun bi,
ezin etsi zutela bata beste gabe.
Ta, itz asko barik, alkar zin eginda yabe,
baten nai ta asmoetan, bestea izan nausi.
Asarreak, ez aixa batasun ura ausi,
t'ekaitzaren antzera naiz ageri ere,
tximistaren ondoko lagun bien farre,
belarra pizten dakin euria zirudi.

Gazte aien artean, ixkaturik etzan,
menditarren itxuran, egi latza baño;
ta, urrundik urbiltzean alkarrenganaño,
pozez, aien biotzak asten ziran dantzan...
Izarren dantza garbi, ozkarbi gauean!
Ta adixkide bakoitzan amets, otoi ta asmo,
berdiñak izanik, ez odei, ez laño,
lagun-izar bi aien batasun-ortzian...

Izar? Ez. Lagun onak eguzki itxura du,
beroakin batean itzala sortuaz.
Ludiko otzan igesi beregana guaz,
ta, beroaren baitan, itzala billatu.
Zorionari naian alde onena artu,
batzuk urre gorria dabilta bilduaz...
Ez bai-dakite zer dan, ate-otsa aituaz,
etxeko lagunari, dear egin: Sartu...!

Maian, zapizuri-gain, eltzekari bero
ta aren kei inguruan, yardun-aldi alai...
Oartzeko, leioan egunargi-garai...
ta lagunak izketan, illuntzi ezkeru!

Bai aintza, bai agintza...bik iretzat, ero!
Nik, etxean, baratza ta adiskidea nai;
lurren emiaz bizi, lur-azpiaren zai,
goi-zorionerako landuz nere gogo.

Goizean-goiz, eizara lagun biak urten,
ta, izardituz, errekan esku-askaz edan.
Kerizpean exeri, zakurrak alboan...
Or nun lau adixkide artuaz atsedem!
Gibelurdin-usañez egoa zetorren,

ta, basoratuz, aien billa yarri ziran.

-Ara lagun!, begira! Kerizpe illun artan,
neskatx eder bi dabiltz, marrubiak biltzen!!

Pagorik-pago doia mutillen abesti:

«Basoetako marrubi,
ezpain-gazte bezin gorri!
Agin artean,
neska gaztean
muxua dirudi...»

Ta aize berak itzuli, neskatxen lekaixu:

«Orrelako muxu txukun,
ara zenbat dakarzkigun...
Exeri gaite,
ta, illuntzi arte,
bertsoetan yardun».

Ura mutillen poxa! Gaztenari aitu:

Ago lasai, gibelurdin.!
Goroldi-oian lo egin...
Ezin ibilla,
gaur, ire billa;
ba-diau zer egin...

Ta iturriaren albo, laurak ziran yarri.

* * *

Beñere usmatu al dek uraren indarra,
ibaia aziz, danian auzoetara igo,
ta aurak ostu t'eraman, ta abereak ito,
tximistargi-arte an, drumoiaz, doiala?
Nik ikusia diat odolezko ibaia,
erri zarrena maian eraman betiko...
Bake, izkuntz, oiturak, azkatasun... kito...!
Eldua zala, irudi, Euzkadi'n amaia!!

* * *

Bidezior-albo an, gazte eder bat zegon
lotan, artalde ta artzai, zaizkiola igaro
albotik. Aren oia: lore, belar, garo.
T'esnatzean, izutuz, dio larri: «Gizon,
indarrik gabe etzanda, lo-artuta negon
zelai ontan; begira... bakarrik ez nago!
Belaunikatu zaitetz, artzai... Ilda dago!
Gudari bikain auxe, zan nere lagun on!

Ereñegun, Sollube'n giñan alkarrekin.
Danen aurrean, berau genduan ibilla,
kantari. Mendi oso sutan zan antziña,
biotz erdian onek artu zunian min.
Ta aitu nion: «Otoi bat bear diat egin!
Artu ni besoetan, nagoekala illa;
eraman nazak, arren, gurasoen billa
ta yarri nazak antxe lotan... Gorbea-azpin...!»

Lagunaren oldea betetzera nua.
Neguan, elur txurizko oial izango du
ta udaran, berriz, sasi-loreak inguru.
Andregaia bezela maite zuan lurra...
Nola, ba, izango arek, iltzeko bildurra?
Gudari t'Euskal-Lurra, Gorbea'n nai batu...
Zatoz, artzai, ta, albokaz, eztaiak ospatu...
Biarko oien seme eder... AZKATASUNA DA!!